

Kültürel dış münasebetler ve bunun için gerekli çalışmalar

Yazan:

Prof. M. Tayyib
GÖKBİLGİN

Bu mevzuda, içinde bulunduğumuz ayın başlarında, sayın bir yazarın tenkidlerini hatırlıyoruz: Diyordu ki “Dışişlerimizin pek iyi ve pek çok çalışmasına en fazla muhtaç olduğumuz bir zamanda bulunuyorken, Dışişlerimiz, maalesef bir herc-ü merç içindedir. Sağlam istikametlerden ve hedeflerden mahrum bir idare-i maslahatçılıkla havanda su döğmektedir. Mesuliyet yüklenmek cesareti gösteren ve Osmanlılıktan kurtulup modern diplomasinin gereğine göre düşünenler, pek azdır.”

KÜLTÜR işlerimize yeni ve daha ileri bir düzen vermek, millet hayatımızda en mühim konuları, en güç problemleri kapsayan eğitim ve kültür mesellerimize çağdaş anlayışın ışığı altında ve akıncı bir ruhla eğilmek zorlukları metodlu ve devamlı çalışmalar ile yenerek Türk geleceğini bu bakımdan da aydınlığa ve yükseklığe kavuşturmak istediğimiz şu sırada, kültür işleri ile ilgili dış münasebetlerimize de bir göz gezdirmek ve bu hususta yapılması gerekenleri işaret etmek, umumi efkarın dikkatini bu konular üzerine de çekmek hepimizin kaçınılmaz vazifesidir. Bu ihtiyacın şiddetle duyulması ve bu inancın genel olması sebebiyledir ki, geçen yedinci Milli Eğitim Şurası hazırlıkları ve çalışmaları esnasında da bu meselelere önemli bir yer ayrılmış bulunuyordu ki bu düşünce çok isabetli idi.

Kültürel dış münasebetlerimizin, şüphesiz ki, çeşitli cepheleri vardır ve bunların her biri, ehemmiyetleri ile mütenasip olarak, köklü birer hal çaresini senelerdenberi bekleyip durmaktadırlar: Evvela, memleketler arası münasebetler ve bunların ahdi olan ve olmıyan kısımları; ikincisi, kültür merkezleri ki, bu da, Türkiyedeki kültür merkezleri, dostluk ve kültür cemiyetleri ve diğer yandan, Türkiyenin yabancı memleketlerde açacağı kültür merkezleri olmak üzere iki cephede ele alınmak durumundadır. Bu sahada, yine üzerinde ehemmiyetle, dikkat ve hassasiyetle durulması lazım gelen bir konu, Türk kültür müşavirlikleri ihdasıdır. Ayrıca, burslar, kültürel gösteriler, arkeolojik kazılar ve nihayet neşriyat meseleleri de kültürel dış münasebetlerimizin diğer önemli konularını teşkil etmektedirler.

Bu kadar geniş ve çok cepheli bir konu içinde, biz, İkdam okuyucularına bu münasebetle ancak bir iki noktayı açıklamak ve bu konulardaki sarıh düşüncelerimizi belirtmek istiyoruz:

Bilindiği gibi Milletlerarası kültür münasebetlerimize, bugün, biri Dışişleri Bakanlığında, diğeri de, Milli Eğitim Bakanlığı kadrosu içinde iki Umum Müdürlük istikamet vermektedir. Bunların her ikisi de evvela, mensup oldukları Bakanlıkların umumi havası içinde, bunların faaliyet ve anlayış dereceleri nisbetinde, çok kere daha üstteki makam ve şahsiyetlerin, haklı veya haksız, doğru veya yanlış, tesiri altında, ellerinde inisyatifi bulunmuyarak, bazan makul bir tedbiri, alışılmış ve gelenek haline sokulmuş sakim bir zihniyetin ötesine götürebilmek iktidar ve yetkisinden mahrum olarak vazife görmekteyler. Fakat, bize göre, bunlardan birincisi daha ziyade tatbikatçı, ikincisi ise dış kültür münasebetlerimizin umumi seyrini, nazariyat ve felsefesini kendi kıstaslarına göre tayin ve tesbit ile bu işleri yürütmek gayretindedir. Bu itibarla, bu meseleye de, birinci planda, Dışişleri Bakanlığı ve dış siyasetimiz açısından bakmak ve bunun tatminkar bir vasıfta bulunup bulunmamasına bağlamak zorundayız. Bu mevzuda, içinde bulunduğumuz ayın başlarında, sayın bir yazarın tenkitlerini hatırlıyoruz: Diyordu ki, “Dışişlerimizin pek iyi ve pek çok çalışmasına en fazla muhtaç olduğumuz bir zamanda bulunuyorken, Dışişlerimiz maalesef bir herc-ü merç içindedir. Sağlam istikametlerden ve hedeflerden mahrum bir idare-i maslahatçılıkla havanda su döğmektedir. Mesuliyet yüklenme cesareti gösteren ve Osmanlılıktan kurtulup modern diplomasinin gereğine göre düşünenler pek azdır.”

Bu sözlerde gerçek payının ne nisbette bulunduğunu alakadarlar, şüphesiz ki, daha iyi bileceklerdir. Ancak, bizim de, yabancı memleketlerde bulunduğumuz zamanlarda dikkatimizi çeken bazı önemli noksanların varlığı, formalist bir memur zihniyetinin dışına çıkmayı düşünmeyen veya istemiyen, yahut da, bulunduğu yabancı memleketin milli yapısı ile kültür ve medeniyeti ile yeteri derecede ilgilenmeyen, vukuf peyda ederek bundan milli camiamıza faydalar sağlamak hususuna ve imkanlar temini cihetine lüzumu derecesinde önem vermiyen bir hariciyecî zümresinin mevcudiyeti gözden kaçmamaktadır. Halbuki, yüksek vasıflı, dinamik ve alakalı böyle bir kadroya sahip olmamız kültürel dış münasebetlerimizin ilk temelini ve mesnedini teşkil edecektir. Böyle geniş ufuklu ve milletimizin kültür ve sanat değerlerini dış memleketlerde ilk kademedede temsilci ve tanıtıcı olacak aydın ve ülkücü zümre sayesinde ki, kültürel dış münasebetlerimize daha manalı ve faydalı bir veçhe verebilmemiz mümkün olacaktır. Bizdeki yabancı kültür merkezlerine muvazi olarak, bizim de Avrupanın belli başlı merkezlerinde, tarihi bağlarımızın yüzlerce yıllardanberi çok sıkı bir halde bulunduğu Balkanlar, Yakın Doğu ve Doğu Avrupa merkezlerinde, aynı zamanda tarih ve medeniyet miraslarımızın ve gelişmekte olan Türk uygarlığının hakkıyla ve bütün gerçekleriyle tanıtılmasına hizmet etmek üzere, birer kültür merkezi kurmamız zamanı artık gelmiştir. Şimdiye kadarki ithalatçı durumumuzu biraz da ihracatçı haline getirmemiz, dünya milletlerinin birbirleriyle kaynaştığı, ilim ve kültür mübadelesine hararetle giriştiği bir devirde, bu işlere karşı alakasız ve pasif kalmamamız, realiteleri olduğu gibi kabul etmemiz lazım geldiğini düşünmeliyiz. Siyasi bakımdan hiç uzlaşmaz gibi görünen Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliğinin veya yine iki ayrı kutup durumunda bulunan Federal Almanya ile Doğu Avrupa memleketlerinin daima surette ilim ve kültür münasebetleri idame ettirdiği bir dünya da, biz, bu türlü münasebetleri ya çok mahdut bir sahaya inhisar ettirmek veya hiç yanaşmamak suretiyle çekingen, kendisinden emin olmiyanlara mahsus bir zaaf haleti ruhiyesi içinde bulunuyor gibiyiz. Komşularımızla, tarih ve kültür bağlarımızın

bulunduğu memleketlerle olan ilim, sanat ve kültür münasebetlerimizin takviyesi, bir plan ve program altında, maddi ve manevi iktidar ve imkanlarımızın takati nisbetinde, fakat devamlı bir ihtimama ve bilgiye dayanarak, gerçekleştirilmek zorundadır. Bunları, bu günün ileri görüş ve anlayışına, şartlarına ve gerçeklerine uymayan indi ve yanlış geleneklerin etkisi altında bulunan mülahazalarla ihmal et-

(Devamı 5 inci sayfada)